

IV

(Handelingen die vóór 1 december 2009 zijn aangenomen krachtens het EG-Verdrag, het EU-Verdrag en het Euratom-Verdrag)

BESLUIT VAN DE TOEZICHTHOUDENDE AUTORITEIT VAN DE EVA

Nr. 341/09/COL

van 23 juli 2009

inzake de aangemelde regeling betreffende belastingvoordelen voor bepaalde coöperatieve ondernemingen (Noorwegen)

DE TOEZICHTHOUDENDE AUTORITEIT VAN DE EVA ⁽¹⁾,

GEZIEN de Overeenkomst betreffende de Europese Economische Ruimte ⁽²⁾, en met name de artikelen 61 tot en met 63 en Protocol nr. 26,

GEZIEN de Overeenkomst tussen de EVA-staten betreffende de oprichting van een Toezichthoudende Autoriteit en een Hof van Justitie ⁽³⁾, en met name artikel 24,

GEZIEN artikel 1, lid 2, van deel I en de artikelen 4, lid 4, 6 en 7, lid 5, van deel II van Protocol nr. 3 bij de Toezichtovereenkomst ⁽⁴⁾,

GEZIEN de richtsnoeren van de Autoriteit voor de toepassing en uitlegging van de artikelen 61 en 62 van de EER-overeenkomst, ⁽⁵⁾ en met name op het hoofdstuk over de toepassing van de staatssteunregels op maatregelen die verband houden met belastingen op ondernemingen,

GEZIEN het Besluit nr. 195/04/COL van de Autoriteit van 14 juli 2004 betreffende de uitvoeringsbepalingen als bedoeld in artikel 27 van deel II van Protocol nr. 3 ⁽⁶⁾,

⁽¹⁾ Hierna „de Autoriteit” genoemd.

⁽²⁾ Hierna „de EER-overeenkomst” genoemd.

⁽³⁾ Hierna „de Toezichtovereenkomst” genoemd.

⁽⁴⁾ Hierna „Protocol nr. 3” genoemd.

⁽⁵⁾ Richtsnoeren voor de toepassing en uitlegging van de artikelen 61 en 62 van de EER-overeenkomst en artikel 1 van Protocol nr. 3 bij de Toezichtovereenkomst, aangenomen en uitgevaardigd door de Autoriteit op 19 januari 1994, bekendgemaakt in PB L 231 van 3.9.1994, blz. 1 en EER-supplement nr. 32 van 3.9.1994, hierna „de richtsnoeren staatssteun” genoemd.

⁽⁶⁾ Besluit nr. 195/04/COL van 14 juli 2004, bekendgemaakt in PB L 139 van 25.5.2006, blz. 37, en EER-supplement nr. 26 van 25.5.2006, blz. 1, als gewijzigd. De geactualiseerde versie van de richtsnoeren staatssteun is gepubliceerd op de website van de Autoriteit: <http://www.efasurv.int/stateaid/legal-framework/stateaid-guidelines/>

GEZIEN Besluit nr. 719/07/COL van 19 december 2007 tot inleiding van de procedure van artikel 1, lid 2, van deel I van Protocol nr. 3 bij de Toezichtovereenkomst met betrekking tot de aangemelde regeling betreffende belastingvoordelen voor bepaalde coöperatieve ondernemingen,

NA de belanghebbenden te hebben uitgenodigd hun opmerkingen ⁽⁷⁾ kenbaar te maken, en gezien hun opmerkingen,

OVERWEGENDE HETGEEN VOLGT:

I. FEITEN

1. PROCEDURE

Bij brief van 28 juni 2007 van het Noorse ministerie van Bestuurszaken en Hervormingen, door de Autoriteit ontvangen en geregistreerd op 29 juni 2007 (feit nr. 427327) en bij brief van 22 juni 2007 van het Noorse ministerie van Financiën, door de Autoriteit ontvangen en geregistreerd op 4 juli 2007 (feit nr. 428135), deden de Noorse autoriteiten krachtens artikel 1, lid 3, van deel I van Protocol nr. 3 bij de Toezichtovereenkomst aanmelding van de voorgestelde wijzigingen van de belastingregels voor coöperatieve ondernemingen als vervat in hoofdstuk 10-50 van de Noorse Belastingwet.

Na correspondentie met de Noorse autoriteiten ⁽⁸⁾ stelde de Autoriteit de Noorse autoriteiten bij brief van 19 december 2007 in kennis van haar besluit om de procedure van artikel 1, lid 2, van deel I van Protocol nr. 3 bij de Toezichtovereenkomst in te leiden met betrekking tot de aangemelde regeling betreffende belastingvoordelen voor bepaalde coöperatieve ondernemingen. Bij brief van 20 februari 2008 (feit nr. 465882) dienden de Noorse autoriteiten opmerkingen in naar aanleiding van het besluit nr. 719/07COL om de formele onderzoeksprocedure in te leiden.

⁽⁷⁾ Bekendgemaakt in PB C 96 van 17.4.2008, blz. 27, en EER-supplement nr. 20 van 17.4.2008, blz. 44.

⁽⁸⁾ Voor meer gedetailleerde informatie over de correspondentie tussen de Autoriteit en de Noorse autoriteiten wordt verwezen naar het besluit van de Autoriteit om de formele onderzoeksprocedure in te leiden, Besluit nr. 719/07/COL, bekendgemaakt in PB C 96 van 17.4.2008, blz. 27, en EER-supplement nr. 20 van 17.4.2008, blz. 44.

Besluit nr. 719/07/COL werd bekendgemaakt in het *Publicatieblad van de Europese Unie* en het EER-supplement daarbij ⁽⁹⁾. De Autoriteit nodigde belanghebbende partijen uit om hun opmerkingen over het besluit in te dienen.

De Autoriteit ontving opmerkingen van diverse belanghebbende partijen ⁽¹⁰⁾. Bij brief van 23 mei 2008 (feit nr. 478026) stuurde de Autoriteit deze door aan de Noorse autoriteiten, die de gelegenheid werd geboden om te reageren, maar besloten om verder geen opmerkingen in te dienen.

2. BESCHRIJVING VAN DE VOORGESTELDE MAATREGEL

2.1. ACHTERGROND

In 1992 voerden de Noorse autoriteiten een speciale fiscale aftrekregeling voor bepaalde coöperatieve ondernemingen in. Volgens deze regeling kregen bepaalde coöperaties in de landbouw, de bosbouw en de visserij, alsmede consumentencoöperaties, het recht op belastingaftrek op basis van toevoegingen aan het eigen vermogen. Andere coöperatievormen vielen niet onder de regeling. De aftrek was beperkt tot maximaal 15 % van het nettojaarinkomen en mocht alleen gebeuren op het deel van de inkomsten dat afkomstig was van het zakelijke verkeer met de leden van de coöperatie. Een maximale belastingaftrek zou leiden tot een verlaging van de vennootschapsbelasting van het normale tarief van 28 % tot 23,8 %. Doel van de regeling was de coöperaties een belastingvoordeel toe te kennen, omdat het de opvatting was dat de coöperaties moeilijker eigen vermogen kunnen aantrekken dan andere ondernemingen ⁽¹¹⁾.

Met ingang van het fiscale jaar 2005 werd de regeling afgeschaft. In de Rijksbegroting 2007 stelden de Noorse autoriteiten echter voor om de regeling in enigszins gewijzigde vorm weer in te voeren ⁽¹²⁾. Om die reden werd de maatregel aangemeld bij de Autoriteit.

2.2. DOEL VAN DE REGELING

Volgens de kennisgeving moeten coöperaties worden gesteund vanwege het publieke belang van het in stand houden van ondernemingen die zijn gefundeerd op beginselen als democratie, zelfhulp, verantwoordelijkheid, gelijkheid en solidariteit als alternatief voor vennootschappen met een beperkte aansprakelijkheid en soortgelijke vennootschappen. Om het publieke, immateriële belang van het in stand houden van coöperaties als alternatief voor vennootschappen met beperkte aansprakelijkheid en soortgelijke vennootschappen te beschermen, bestaat er derhalve een noodzaak om coöperaties te compenseren voor het nadeel dat zij ondervinden ten opzichte van andere ondernemingen. Doel van de aangemelde regeling is volgens de kennisgeving dat enkele van de door de coöperaties ondervonden nadelen met betrekking tot het aantrekken van eigen vermogen worden gecompenseerd.

⁽⁹⁾ Zie voetnoot 8 voor de verwijzing naar het PB-nummer.

⁽¹⁰⁾ Paragraaf I-5 hieronder.

⁽¹¹⁾ Punt 12.2 van het voorstel van de Noorse regering van 29 september 2006 (*Ot.prp. nr. 1 (2006-2007) Skatte- og avgiftsopplegget 2007 — lovendringer*).

⁽¹²⁾ *Ot.prp. nr. 1 (2006-2007) Skatte- og avgiftsopplegget 2007 — lovendringer*.

2.3. DE VOORGESTELDE MAATREGEL

De aangemelde maatregel is vastgelegd in een nieuw hoofdstuk 10-50 van de Noorse Belastingwet, waarin wordt bepaald dat coöperaties recht kunnen hebben op belastingaftrek. De tekst luidt als volgt:

„[...] aftrek kan worden verleend voor toevoegingen aan het collectief eigen vermogen tot maximaal 15 % van het inkomen. De aftrek mag alleen gebeuren op de inkomsten die afkomstig zijn van het zakelijke verkeer met de leden. Het zakelijke verkeer met de leden en gelijkwaardig zakelijk verkeer moeten in de boekhouding worden vermeld en moeten worden onderbouwd.” ⁽¹³⁾

Volgens de Noorse autoriteiten verwijst de term „collectief eigen vermogen” niet naar een post op de balans van de coöperatie, maar betreft het hier een zuiver fiscale uitdrukking. Hieruit volgt dat het collectief eigen vermogen kan bestaan uit ingehouden kapitaal, uit bonusfondsen, dat wil zeggen bonussen van leden die in de coöperatie worden gehouden in de vorm van een „reserve voor latere betalingen” ⁽¹⁴⁾ en uit geïndividualiseerde fondsen in de vorm van een bonus die is overgemaakt naar de kapitaalrekeningen van de leden in de coöperatie ⁽¹⁵⁾.

„Gelijkwaardig zakelijk verkeer” wordt in paragraaf 3 van hoofdstuk 10-50 van de Noorse Belastingwet gedefinieerd als aankopen door verkooporganisaties van vissers van leden van andere verkooporganisaties van vissers, mits aan bepaalde voorwaarden is voldaan, aankopen door een landbouwcoöperatie van een overeenkomstige coöperatie met het oog op het reguleren van de markt, en aankopen die worden opgelegd door overheidsinstanties ⁽¹⁶⁾.

Uit de voorgestelde maatregel volgt dat een belastingaftrek over het algemeen alleen wordt verleend met betrekking tot inkomsten die afkomstig zijn van het zakelijke verkeer met de leden van de coöperatie. Er wordt derhalve geen aftrek toegestaan op inkomsten die afkomstig zijn van het zakelijke verkeer met anderen. Zoals in het ontwerphoofdstuk 10-50 van de Noorse Belastingwet wordt verklaard, moet het mogelijk zijn om op basis van de boekhouding van de coöperatie de omvang van het zakelijke verkeer met leden en gelijkwaardig zakelijk verkeer te bepalen. Daarom zijn afzonderlijke boekhoudingen voor het zakelijke verkeer met de leden en voor het zakelijke verkeer met derde partijen van essentieel belang. De coöperatie moet de cijfers voor het zakelijke verkeer met de leden en gelijkwaardig zakelijk verkeer kunnen onderbouwen.

⁽¹³⁾ Niet-officiële vertaling door de Autoriteit. De oorspronkelijke Noorse tekst luidt als volgt: „[...] I tillegg kan det gis fradrag for avsetning til felleseid andelskapital med inntil 15 prosent av inntekten. Fradrag gis bare i inntekt av omsetning med medlemmene. Omsetning med medlemmene og likestilt omsetning må fremgå av regnskapet og kunne legitimeres.”

⁽¹⁴⁾ Paragraaf 28 van de Noorse Wet inzake coöperatieve ondernemingen.

⁽¹⁵⁾ Paragraaf 29 van de Noorse Wet inzake coöperatieve ondernemingen.

⁽¹⁶⁾ De Noorse autoriteiten hebben verklaard dat deze bepaling alleen relevant is voor coöperaties waarvan de activiteiten buiten het toepassingsgebied van de EER-overeenkomst vallen, zie ook de brief van 6 juli 2009 van de Noorse autoriteiten (feit nr. 523765), blz. 3. Op basis hiervan zal de Autoriteit geen analyse maken van het begrip „gelijkwaardig zakelijk verkeer”.

In de kennisgeving raamden de Noorse autoriteiten het verlies aan belastinginkomsten als gevolg van de regeling op tussen de 35 en 40 miljoen NOK (circa 4 à 5 miljoen EUR) over het fiscale jaar 2007.

2.4. BEGUNSTIGDEN

De regeling zal van toepassing zijn op de coöperaties die worden genoemd in de paragrafen 2 en 4 tot en met 6 van het voorgestelde hoofdstuk 10-50 van de Noorse Belastingwet. Uit deze bepalingen volgt dat voornamelijk bepaalde consumenten-coöperaties en coöperaties die actief zijn in de landbouw, de bosbouw en visserij door de aangemelde regeling worden omvat.

Met betrekking tot de consumentencoöperaties volgt uit paragraaf 2.a van het voorgestelde hoofdstuk 10-50 van de Noorse Belastingwet dat alleen consumentencoöperaties waarvan meer dan 50 % van de normale omzet afkomstig is uit het zakelijke verkeer met de leden kunnen profiteren van de aangemelde regeling.

Daarnaast kunnen ook coöperatieve hypotheekbanken die onder de Wet op de coöperatieve hypotheekbanken vallen ⁽¹⁷⁾ van de belastingaftrek profiteren. Dit vormt een uitbreiding van de regeling ten opzichte van de regeling die tot 2005 van kracht was, zie ook hoofdstuk I-2.1 hierboven.

Andere coöperaties dan de coöperaties die uitdrukkelijk worden genoemd in hoofdstuk 10-50 van de Noorse Belastingwet vallen niet onder de regeling. Volgens de Noorse autoriteiten is de keuze van de in aanmerking komende coöperaties gebaseerd op de veronderstelling dat er een sterke noodzaak bestaat om compensatie voor extra kosten te geven in de sectoren waarop de aangemelde regeling betrekking heeft. De coöperaties in sectoren die niet onder de regeling vallen, zijn volgens de Noorse autoriteiten over het algemeen kleinere ondernemingen met weinig economische activiteiten of niet-economische activiteiten.

2.5. DEFINITIE VAN COÖPERATIES IN HET NOORSE RECHT

Een coöperatie wordt in hoofdstuk 1(2) van de Noorse Wet op de coöperaties ⁽¹⁸⁾ gedefinieerd als een onderneming

„die als hoofddoel heeft om de economische belangen van haar leden te bevorderen via de leden die als kopers, leveranciers of op andere, vergelijkbare wijze in de vennootschap deelnemen, wanneer

1. de winst, afgezien van een normale winstmarge op het geïnvesteerde kapitaal, hetzij in de vennootschap wordt gehouden, hetzij onder de leden wordt verdeeld op basis van hun aandeel in het zakelijke verkeer met de groep, en
2. geen van de leden persoonlijk aansprakelijk is voor de schulden van de groep, hetzij voor de gehele schuld, hetzij voor delen die samen de totale schuld vormt.” ⁽¹⁹⁾

⁽¹⁷⁾ Lov 6. juni 2003 No 38 Lov om bustadbyggjelag (bustadbyggjelslova).

⁽¹⁸⁾ Lov 29. juni 2007 No 81 Lov om samvirkeforetak (samvirkelova).

⁽¹⁹⁾ Vertaling van de website van het Noorse Coöperatiecentrum: www.samvirke.org.

Bovendien volgt uit hoofdstuk 3(2) van de Wet op de coöperaties dat de leden van een coöperatie niet verplicht zijn om kapitaal aan de coöperatie bij te dragen, tenzij het individuele lid zich hiertoe schriftelijk heeft verbonden bij de inschrijving voor het lidmaatschap of in een afzonderlijke overeenkomst. Deze eis wordt alleen buiten werking gesteld indien in de statuten van de coöperatie wordt bepaald dat leden verplicht zijn een lidmaatschapsbijdrage te betalen. Daarnaast volgt uit dezelfde bepaling dat elke verplichting om kapitaal bij te dragen beperkt moet zijn, hetzij tot een bepaald bedrag, hetzij op enige andere wijze.

2.6. DE COÖPERATIEVE BEWEGING IN NOORWEGEN ⁽²⁰⁾

Er zijn ongeveer vierduizend coöperaties in Noorwegen, die bij elkaar meer dan twee miljoen leden hebben. De coöperaties zijn hoofdzakelijk actief in de landbouw, de visserij, de woningbouw en de consumentensector, maar ook op andere terreinen van de economie, zoals verzekeringen, vervoer, energievoorziening, gezondheidszorg, media enz.

De Federatie van Noorse landbouwcoöperaties omvat veertien nationale organisaties die actief zijn op gebieden als de verwerking en de aan- en verkoop van landbouwproducten en goederen die ten behoeve van agrarische productie worden gebruikt (meststoffen, machines enz.), fok- en teeltactiviteiten, kredieten en verzekeringen. De landbouwcoöperaties hebben meer dan vijftigduizend individuele leden (boeren) en circa 19 000 werknemers, en de jaarlijkse omzet bedraagt 58 miljard NOK (circa 6 miljard EUR). De landbouwcoöperaties zijn eigenaars van enkele van de bekendste Noorse merken als TINE (zuivelproducten), Gilde (rood vlees) en Prior (eieren en gevogelte). De belangrijkste doelstellingen van de landbouwcoöperaties zijn om kanalen te bieden voor de verwerking en het in de handel brengen van landbouwproducten en om goede voorwaarden te verkrijgen met betrekking tot de toegang tot kapitaal en inputs voor de productie op elk landbouwbedrijf.

Volgens de Noorse Wet inzake rauwe vis ⁽²¹⁾ hebben de Noorse coöperatieve verkooporganisaties een exclusief recht op het in eerste instantie in de handel brengen van vis en schaaldieren, met uitzondering van gekweekte vis. Er zijn zes coöperatieve verkooporganisaties actief in deze sector. Het werkterrein van elke organisatie is gerelateerd aan een geografisch gebied en/of aan de soort. De coöperatieve verkooporganisaties zijn eigendom van de vissers zelf. Behalve een functie bij het in de handel brengen van vis en schaaldieren hebben de verkooporganisaties ook een controlefunctie met betrekking tot de bescherming van mariene hulpbronnen. De waarde van de in eerste instantie in de handel gebrachte vis en schaaldieren bedraagt circa 6 miljard NOK (ongeveer 620 miljoen EUR). Van alle vis en schaaldieren wordt 90 % uitgevoerd.

⁽²⁰⁾ De informatie in deze paragraaf is grotendeels gebaseerd op de website van het Noorse Coöperatiecentrum, een informatie-, documentatie- en adviescentrum met betrekking tot coöperaties, dat eigendom is van de belangrijkste coöperatieve organisaties van Noorwegen: www.samvirke.org.

⁽²¹⁾ Lov 14. desember 1951 No 3 om omsetning av råfisk (Råfiskloven), zie met name ook hoofdstuk 3.

Coop NKL BA is de centrale organisatie van de Noorse consumptencoöperaties. Coop is een levensmiddelenketen met circa 1,1 miljoen individuele leden die is georganiseerd in 140 coöperaties. Coop heeft meer dan 1 350 winkels met een jaarlijkse omzet van in totaal circa 34 miljard NOK (circa 3,6 miljard EUR) en ongeveer 22 000 werknemers. Het marktaandeel in de markt voor levensmiddelen is 24 %. Coop is ook actief in de voedselverwerking en werkt met andere Scandinavische coöperatieve verkooporganisaties samen op het gebied van verkoop en verwerking. De consumptencoöperaties hebben als belangrijkste doelstellingen om de leden deugdelijke en nuttige goederen en diensten te verstrekken en tegelijkertijd te functioneren als een belangenorganisatie voor de leden in consumentenzaken.

De Noorse Federatie van coöperatieve woningbouwverenigingen is een nationale ledenorganisatie die 86 coöperatieve woningbouwverenigingen vertegenwoordigt; de Federatie telt 772 000 individuele leden en 378 000 woningeenheden van bijna 5 100 aangesloten woningcorporaties. Coöperatieve woningbouwverenigingen variëren in omvang, waarbij het aantal leden uiteen kan lopen van 100 tot 190 000. Woningbouwcorporaties behoren een belangrijk deel van de woningen in de steden; in Oslo is het marktaandeel bijna 40 %, terwijl het nationale gemiddelde 15 % is. De belangrijkste doelstellingen zijn het waarborgen van goede en geschikte woningen voor de leden en het streven naar goede en stabiele omstandigheden voor coöperatieve huisvesting.

2.7. NOORSE REGELS INZAKE VENNOOTSCHAPSBELASTING EN DE POSITIE VAN COÖPERATIES

Het algemene tarief voor de vennootschapsbelasting bedraagt in Noorwegen op dit moment 28 %. De belasting wordt geheven op het netto belastbaar inkomen van ondernemingen. De belasting is ook van toepassing wanneer het inkomen wordt toegevoegd aan het eigen vermogen van de onderneming. Het Noorse Hoogerechtshof heeft echter geconcludeerd dat de inbreng van aandelenkapitaal geen belastbaar inkomen van de ontvangende onderneming vormt⁽²²⁾. De reden is dat de bijdragen geacht worden al eerder te zijn belast als inkomen van de bijdrager. Terwijl een onderneming dus 28 % belasting moet betalen op aandelenkapitaal dat is gefinancierd uit het eigen inkomen, wordt er geen belasting betaald over de inbreng van aandelenkapitaal door aandeelhouders of het publiek. Hieruit volgt dat ondernemingen die zijn georganiseerd als vennootschappen met beperkte aansprakelijkheid enz. hun eigen vermogen kunnen verhogen door middel van de ontvangst van niet-belastbaar aandelenkapitaal van hun aandeelhouders of het publiek.

Coöperaties hebben deze mogelijkheid echter niet. Volgens de Noorse Wet op de coöperaties kunnen zij geen aandelen uitgeven aan het publiek of andere kapitaalcertificaten of effecten uitgeven. Voorts wordt ervan uitgegaan dat het beginsel van open lidmaatschap de omvang van de kapitaalbijdragen die coöperaties van hun leden vragen beperkt.

Volgens de kennisgeving zien de Noorse autoriteiten de verplichtingen en beperkingen die aan de coöperaties zijn opgelegd

als essentieel en inherent aan de coöperatieve beginselen. Daarom zijn de Noorse autoriteiten van mening dat het opheffen van deze beperkingen een schending van fundamentele coöperatieve beginselen zou inhouden. De Noorse autoriteiten wijzen erop dat de Noorse Wet op de coöperaties op dit punt strikter zijn dan de wetgeving inzake coöperaties in andere Europese landen. Als voorbeeld verwijzen de Noorse autoriteiten naar artikel 64 van de EG-verordening betreffende het statuut voor een Europese Coöperatieve Vennootschap⁽²³⁾, waarin wordt bepaald dat de Europese Coöperatieve Vennootschap effecten mag uitgeven, met uitzondering van aandelen, waarop kan worden ingeschreven door leden en niet-leden. Desondanks beschouwen de Noorse autoriteiten de beperkingen die coöperaties worden opgelegd in Noorwegen als noodzakelijk.

3. GRONDEN VOOR HET INLEIDEN VAN DE PROCEDURE

Bij Besluit nr. 719/07/COL besloot de Autoriteit de formele onderzoeksprocedure in te leiden ten aanzien van de aangeelde maatregel. In het inleidingsbesluit was het voorlopige oordeel van de Autoriteit dat de regeling staatssteun in de zin van artikel 61, lid 1, van de EER-overeenkomst vormde.

In de eerste plaats oordeelde de Autoriteit dat de voorgestelde belastingaftrek voor coöperaties de coöperaties een voordeel verschafte. In de tweede plaats oordeelde de Autoriteit dat het belastingvoordeel voor coöperaties selectief was en betwijfelde zij dat de maatregel was gerechtvaardigd door de aard of de opzet van het Noorse belastingstelsel. Aangezien de regeling de door de in aanmerking komende coöperaties verschuldigde vennootschapsbelasting zou verminderen, betwijfelde de Autoriteit dat de regeling de mededinging niet vervalste of dreigde te vervalsen. Tot slot betwijfelde de Autoriteit dat de maatregel op grond van een van de afwijkingen van artikel 61 van de EER-overeenkomst verenigbaar met de staatssteunregels van de EER-overeenkomst kon worden geacht.

4. OPMERKINGEN VAN DE NOORSE AUTORITEITEN

De Noorse autoriteiten betogen dat de voorgestelde belastingaftrek de coöperaties geen voordeel verschaft. Enerzijds zijn de Noorse autoriteiten van mening dat de belastingaftrek moet worden beschouwd als „onderdeel van een afspraak waarbij de belastingregeling een betaling door de overheid aan coöperatieve ondernemingen vormt voor de aanpassing aan het huidige wettelijk kader voor coöperaties⁽²⁴⁾”. De overheid waarborgt daarmee de coöperatieve vorm als alternatief voor vennootschappen met beperkte aansprakelijkheid, hetgeen wordt gezien als een immaterieel voordeel in het publieke belang. Anderzijds stellen de Noorse autoriteiten dat de belastingaftrek moet worden beschouwd als een compensatie voor de extra kosten die coöperaties moeten maken als gevolg van de beperkingen die aan coöperaties zijn opgelegd bij het aantrekken van eigen vermogen, die als een structureel nadeel voor coöperaties worden gezien. De Noorse autoriteiten verklaren dat zij ervan uitgaan dat de maatregel in kwestie slechts het fundamentele nadeel van coöperaties bij het aantrekken van eigen vermogen compenseert en tegengaat.

⁽²³⁾ Verordening (EG) nr. 1435/2003 van de Raad van 22 juli 2003 betreffende het statuut voor een Europese Coöperatieve Vennootschap (SCE), (PB L 207 van 18.8.2003, blz. 1).

⁽²⁴⁾ Brief van 20 februari 2008 van de Noorse autoriteiten (feit nr. 465882), blz. 2.

⁽²²⁾ Rt. 1917, blz. 627 en Rt. 1927, blz. 869.

Met betrekking tot beide argumenten stellen de Noorse autoriteiten dat de regeling in overeenstemming is met het beginsel van de tegen marktvoorwaarden handelende investeerder. Het argument lijkt te zijn gebaseerd op de opvatting dat de in het kader van de regeling verleende steun de extra kosten van het als coöperatie functioneren en het publieke nut van het beschermen van de coöperatieve vorm niet zal overschrijden.

Voorts beweren de Noorse autoriteiten dat het gebruik van een fiscale maatregel de toepassing van het beginsel van de tegen marktvoorwaarden handelende investeerder niet belemmert, aangezien de vorm waarin de overheid de steun verkiest te geven irrelevant dient te zijn.

Uit de praktijk van de Europese gerechtshoven en de Commissie volgt dat het feit dat een maatregel een door een onderneming geleden nadeel compenseert niet impliceert dat de maatregel niet kan worden beschouwd als een maatregel die de onderneming een voordeel verschafft. Volgens de Noorse autoriteiten is deze praktijk niet van toepassing op het onderhavige geval. Alle vennootschappen met een beperkte aansprakelijkheid hebben de mogelijkheid om hun aandelenkapitaal te verhogen door bijdragen aan het eigen vermogen te ontvangen, die niet-belastbaar inkomen van de onderneming vormen. De regeling vormt slechts een compensatie voor het nadeel en brengt de coöperaties op gelijke voet met andere ondernemingen. De Noorse autoriteiten voeren voorts aan dat het onderhavige geval kan worden onderscheiden van het besluit van de Commissie in de zaak-OTE⁽²⁵⁾, aangezien het belastingvoordeel en de extra kosten ten gevolge van de verplichting in het onderhavige geval tegelijkertijd optreden. De Noorse autoriteiten lezen punt 101 van de beschikking in de zaak-OTE als een indicatie dat dit belangrijk kan zijn voor het aanmerken van de maatregel als staatssteun.

Met betrekking tot de selectiviteit van de maatregel stellen de Noorse autoriteiten dat de regeling ertoe leidt dat coöperaties worden behandeld alsof het eigen vermogen is gefinancierd door aandeelhouders. Het belastingvoordeel stelt de ontvangende coöperatie in staat eenzelfde bedrag aan het eigen vermogen toe te voegen zonder dat daarover belasting hoeft te worden betaald, alsof de coöperatie eenzelfde bedrag aan aandelenkapitaal zou hebben ontvangen. Volgens de Noorse autoriteiten wordt de algemene regel met betrekking tot de inbreng van eigen vermogen daarmee van toepassing gemaakt op de coöperaties.

Voorts beweren de Noorse autoriteiten dat de aangemelde regeling in overeenstemming is met de staatssteunregels van de EER en de beginselen die zijn neergelegd in de mededeling van de Commissie over de bevordering van coöperatieve vennootschappen⁽²⁶⁾. De Noorse autoriteiten verwijzen in het bijzonder naar punt 3.2.6 van de mededeling van de Commissie, waarin wordt verklaard dat een specifieke fiscale behandeling van coöperaties kan worden verwelkomd.

⁽²⁵⁾ Beschikking van de Commissie in zaak C 2/2006 OTE.

⁽²⁶⁾ Mededeling van de Commissie aan de Raad, het Europees Parlement, het Europees Economisch en Sociaal Comité en het Comité van de Regio's over de bevordering van coöperatieve vennootschappen in Europa, COM(2004)18 van 23 februari 2004, hierna „de mededeling van de Commissie over coöperaties” genoemd.

Tot slot voeren de Noorse autoriteiten aan, met betrekking tot het vervalsen van de mededinging, dat de regeling slechts een bestaande vervalsing ten nadele van de coöperaties tegengaat en derhalve verondersteld kan worden de efficiëntie van de betrokken markten te verbeteren.

5. OPMERKINGEN VAN DERDE PARTIJEN

Na de bekendmaking van Besluit nr. 719/07/COL om de formele onderzoeksprocedure in te leiden met betrekking tot de aangemelde steun aan bepaalde coöperatieve ondernemingen heeft de Autoriteit opmerkingen van een aantal derde partijen ontvangen.

De opmerkingen van de Franse regering hebben in essentie betrekking op het bijzondere karakter van coöperaties en de Franse regering benadrukt dat de aangemelde regeling slechts bedoeld is om coöperaties te compenseren voor de structurele nadelen die zij ondervinden.

Cooperatives Europe vertegenwoordigt coöperaties uit heel Europa en heeft als doel het steunen en ontwikkelen van coöperatieve ondernemingen. In de eerste plaats verwijst de organisatie naar de specifieke identiteit van de coöperatie, die erkend wordt door de communautaire autoriteiten. Cooperatives Europe is van mening dat de specifieke regelingen waarvan coöperaties profiteren niet mogen worden vergeleken met de regelingen die van toepassing zijn op andere ondernemingsvormen, omdat de regelingen een praktische vertaling van de coöperatieve beginselen vormen. Voorts voert Cooperatives Europe aan dat specifieke belastingregelingen voor coöperaties niet het doel of het effect hebben dat ze de mededinging vervalsen, maar dat ze zijn ontworpen om rekening te houden met de beperkingen die inherent zijn aan de coöperatieve vorm en om deze op een evenredige wijze te compenseren. Volgens Cooperatives Europe is de regeling gerechtvaardigd door het beginsel van gelijkheid, omdat coöperaties bepaalde nadelen ondervinden, onder meer bij de toegang tot kapitaal. Cooperatives Europe is van mening dat coöperaties zijn onderworpen aan een autonome wettelijke regeling waarin rekening wordt gehouden met hun specifieke kenmerken. Betoogd wordt dat als een specifiek voor coöperaties ontworpen belastingregeling in overeenstemming is met de opzet van het rechtssysteem van de lidstaat, een gevolg is van de wijze waarop coöperaties operationeel functioneren gelet op de coöperatieve beginselen en waarden, en evenredig is aan de beperkingen die deze wijze van functioneren oplegt, deze niet kan worden beschouwd als staatssteun of een voordeel, maar eenvoudigweg een regeling is die voortvloeit uit een functioneringsopzet die verschilt van die van andere ondernemingsvormen en is gerechtvaardigd door het beginsel van gelijke behandeling van verschillende ondernemingsvormen. Tot slot voert Cooperatives Europe aan dat de regeling de coöperaties compenseert voor de nadelen die zij ondervinden en dat de regeling daarmee de opzet van het coöperatieve systeem en het recht van coöperaties om op gelijke voet te concurreren erkent.

Kooperativa Förbundet, een Zweedse organisatie voor consumentencoöperaties, steunt de door Cooperatives Europe ingediende argumenten.

Confcooperative — Confederazione Cooperative Italiane is een organisatie voor Italiaanse coöperaties. De organisatie benadrukt het doel van wederkerigheid van coöperaties en onderstreept, erop wijzend dat de Noorse wetgeving overeenkomt met die van andere lidstaten die de door coöperaties ondervonden nadelen proberen te verminderen, in het bijzonder die met betrekking tot het aantrekken van kapitaal, dat elk surplus dat resulteert uit de bijdragen van de leden aan de coöperatie het eigendom van die leden blijft en derhalve niet kan worden belast bij de coöperatie.

Legacoop — Lega Nazionale delle Cooperative e Mutue is een organisatie voor Italiaanse coöperaties in alle sectoren. Legacoop betoogt dat het surplus van coöperaties kan worden gekenschetst als bonussen waar de leden van de coöperatie tijdelijk van afzien. De organisatie is van mening dat de regeling in overeenstemming is met het burgerlijk recht en het fiscale recht met betrekking tot Europese coöperaties en dat de regeling zal bijdragen aan het verminderen van de nadelen die coöperaties ondervinden bij het aantrekken van kapitaal.

Coop de France is een organisatie voor Franse coöperaties in de landbouwsector. De organisatie wijst op het Europees wettelijk kader, waarin de specifieke rol van coöperaties wordt erkend, ongeacht in welke sector van de economie ze actief zijn, en waarin instrumenten zijn ontwikkeld die de coöperaties rechtszekerheid geven. Voorts stelt de organisatie dat de regeling geen staatssteun vormt, maar de coöperaties slechts compenseert voor de structurele nadelen die inherent zijn aan hun rechtsvorm. Bovendien stelt de organisatie dat de regeling past binnen de opzet van het systeem en derhalve niet selectief is. Dit is vooral gebaseerd op het argument dat het kapitaal van de coöperaties ondeelbaar is en uit niet-uitgekeerde winsten van de leden bestaat. Ook Coop de France wijst op de moeilijkheden waarmee coöperaties te kampen hebben bij het aantrekken van kapitaal, gezien de onmogelijkheid om aandelen uit te geven, het beperkte aantal potentiële leden vanwege de doelstelling van de coöperatie en de onmogelijkheid voor coöperaties om gebruik te maken van financiële instrumenten.

Landbrugsrådet is een Deense organisatie voor coöperaties in de landbouwsector. De organisatie betoogt dat de regeling een gelijk en eerlijk speelveld voor de verschillende ondernemingsvormen creëert door de coöperatieve aard en beginselen te respecteren. De regeling bevoordeelt coöperaties niet, maar compenseert een structureel nadeel.

CECOP-CICOPA-Europe vertegenwoordigt de industriële en dienstencoöperaties. De organisatie betoogt dat de specifieke regelingen waarvan coöperaties profiteren niet mogen worden vergeleken met de regelingen die van toepassing zijn op andere ondernemingsvormen omdat ze zijn gebaseerd op de coöperatieve beginselen. Voorts betoogt de organisatie dat wanneer de Autoriteit de situatie van coöperaties vergelijkt met die van andere ondernemingen, ze een hiërarchie tussen de verschillende rechtsvormen lijkt in te stellen, waarbij de regeling voor coöperaties als een uitzondering wordt gezien. Dit is niet in overeenstemming met het EG-Verdrag of de verordening van de Raad betreffende het statuut van de Europese Naamloze Venootschap. De organisatie, onder verwijzing naar de mededeling van de Commissie over coöperaties, voert aan dat de aangeelde regeling rekening houdt met de beperkingen die inherent zijn aan de coöperatieve rechtsvorm en deze op evenredige wijze compenseert.

De Algemene Confederatie van landbouwcoöperaties in de Europese Unie (COGECA) vertegenwoordigt de algemene economische belangen van coöperaties in de landbouw, de agrovoedingssector, de bosbouw en de visserij in Europa. De organisatie wijst op de fundamentele rol die coöperaties in deze sectoren spelen, welke rol door veel EU-lidstaten wordt erkend, en op het feit dat coöperaties het doel van zorg voor de gemeenschap (duurzame ontwikkeling) hebben verankerd in hun statuten. De organisatie verklaart dat ze vreest dat een uniforme behandeling van coöperaties en andere ondernemingen op het gebied van belastingen er mogelijk toe zal leiden dat coöperaties ander rechtsvormen zullen aannemen en dat de toegang tot de markt voor landbouwers als gevolg daarvan moeilijker zal worden.

CCAIE Confederación de Cooperativas Agrarias de España, een Spaanse organisatie voor landbouwcoöperaties, steunt de argumenten van de COGECA, Coop de France en Cooperatives Europe.

Groupement National de la Coopération is een organisatie van de coöperatieve beweging in Frankrijk. De organisatie betoogt dat de gunstige fiscale behandeling van coöperaties in Frankrijk en andere Europese landen ten doel heeft om voor eerlijke concurrentie tussen coöperaties en andere ondernemingen te zorgen en de mededinging niet vervalst. De organisatie wijst op de onderscheidende kenmerken van coöperaties en onderstreept dat coöperaties, om te kunnen bestaan en zich te kunnen ontwikkelen, een bepaald wettelijk en fiscaal kader nodig hebben waarin rekening wordt gehouden met hun specifieke aard en de omstandigheden waarin ze hun activiteiten ontplooiën. De organisatie schaarft zich achter de opvatting van de Noorse autoriteiten dat de regeling de coöperaties geen voordeel verschaft en stelt dat de regeling de mededinging niet zal vervalsen omdat er voor verschillende ondernemingsvormen met verschillende kenmerken geen identieke regels kunnen gelden. Op grond hiervan benadrukt de organisatie dat de steun niet onevenredig is.

De Noorse Permanente Commissie voor coöperatieaangelegenheden is een organisatie voor Noorse coöperaties. De organisatie begint haar betoog met de opmerking dat er een fundamenteel verschil bestaat tussen coöperaties en andere wettige ondernemingsvormen, namelijk dat de verhouding tussen een coöperatie en haar leden anders is dan die tussen een vennootschap met beperkte aansprakelijkheid en haar aandeelhouders. Dit dient ook gevolgen te hebben voor de belastingmaatregelen die aan coöperaties worden opgelegd.

De organisatie stelt in de eerste plaats dat de maatregel geen staatssteun vormt omdat de maatregel is gerechtvaardigd door de aard en de opzet van het belastingstelsel. In dit verband merkt de organisatie op dat coöperaties hun eigen vermogen opbouwen door geen bonussen aan haar leden uit te keren. Normaliter moet een surplus worden uitgekeerd aan de leden van de coöperatie, omdat het in feite een prijscorrectie a posteriori is, die niet aan de coöperatie, maar aan de leden toebehoort. Een uitkering van het surplus aan de leden is voor de coöperatie aftrekbaar van de belastingen. Als het surplus niet wordt uitgekeerd, vormt het feitelijk een bijdrage van de leden aan het eigen vermogen van de coöperatie. Het past dus in de opzet van het stelsel dat het surplus is vrijgesteld van belasting, ongeacht of het wordt toegevoegd aan het eigen vermogen of wordt uitgekeerd aan de leden. Bovendien is het onderliggende beginsel dat een bedrag geen twee keer belast mag worden van toepassing. Zoals particuliere deelnemingen zijn vrijgesteld van belastingbetaling voor vennootschappen met beperkte aansprakelijkheid omdat de aandeelhouder er al belasting over heeft

betaald, moet de bijdrage van een lid van een coöperatie aan het eigen vermogen van de coöperatie zijn vrijgesteld van belastingbetaling door de coöperatie omdat het lid er al belasting over heeft betaald. Op grond hiervan is de organisatie van mening dat de regeling niet moet worden beoordeeld in het kader van de inkomstenbelasting voor ondernemingen, maar dat het wettelijk kader de regels met betrekking tot de bijdragen van aandeelhouders aan het eigen vermogen moet zijn.

In de tweede plaats betoogt de organisatie dat de maatregel niet tot een voordeel leidt, aangezien de coöperaties door de maatregel slechts gecompenseerd worden voor structurele nadelen die inherent zijn aan hun rechtsvorm. Onder verwijzing naar het inleidingsbesluit betoogt de organisatie voorts dat het niet relevant is of de structurele nadelen worden gecompenseerd door andere elementen van de Noorse regels voor coöperaties, maar dat de juridische toets moet zijn of het specifieke nadeel dat men met de maatregel tracht te compenseren wordt gecompenseerd door andere maatregelen.

In de derde plaats beweert de organisatie dat de maatregel niet selectief is, aangezien de verschillende behandeling van coöperaties en andere ondernemingen op het gebied van belastingen voortvloeit uit de verschillen met betrekking tot het ondernemingsrecht. Omdat de onderzochte belastingmaatregel slechts van toepassing is op entiteiten die zijn georganiseerd als een coöperatie, heeft de maatregel betrekking op een rechtsvorm die voor iedereen toegankelijk is. De maatregel is derhalve niet selectief.

II. BEOORDELING

1. TOEPASSINGSGBIED VAN HET BESLUIT

Zoals in paragraaf I-2.4 hierboven is uiteengezet, zijn de potentiële begunstigen van de regeling voornamelijk coöperaties die actief zijn in de landbouw, de visserij en de bosbouw, bepaalde consumentencoöperaties en coöperatieve hypotheekbanken.

In artikel 8 van de EER-overeenkomst wordt het toepassingsgebied van de overeenkomst omschreven. In artikel 8, lid 3, wordt het volgende bepaald:

„Tenzij anders bepaald, zijn de bepalingen van deze Overeenkomst slechts van toepassing op:

- a) de producten vallende onder de hoofdstukken 25 tot en met 97 van het geharmoniseerd systeem inzake de omschrijving en codering van goederen, met uitzondering van de in Protocol nr. 2 vermelde producten;
- b) de in Protocol nr. 3 opgenomen producten, behoudens de in dat protocol vervatte specifieke regelingen.”.

Op grond hiervan vallen de landbouw en visserij grotendeels buiten het toepassingsgebied van de staatssteunregels van de EER-overeenkomst.

Dit besluit is daarom van toepassing op de voorgestelde belastingverlichting voor coöperaties, maar heeft geen betrekking op coöperaties die actief zijn in de landbouw en de visserij voor zover de activiteiten van deze coöperaties buiten het toepassingsgebied van de staatssteunregels van de EER-overeenkomst vallen.

2. DE AANWEZIGHEID VAN STAATSSTEUN

2.1. INLEIDING

Artikel 61, lid 1, van de EER-overeenkomst luidt als volgt:

„Behoudens de afwijkingen waarin deze Overeenkomst voorziet, zijn steunmaatregelen van de lidstaten van de Europese Gemeenschap, de EVA-staten of in welke vorm ook met staatsmiddelen bekostigd, die de mededinging door begunstiging van bepaalde ondernemingen of bepaalde producties vervalsen of dreigen te vervalsen, onverenigbaar met de werking van deze Overeenkomst, voor zover deze steun het handelsverkeer tussen de overeenkomstsluitende partijen ongunstig beïnvloedt.”.

De Autoriteit herinnert eraan dat als algemene regel geldt dat het belastingstelsel van een EVA-lidstaat op zichzelf niet binnen het toepassingsgebied van de EER-overeenkomst valt. Het is aan elke EVA-lidstaat om op basis van zijn eigen beleidskeuzen een belastingstelsel te ontwerpen en toe te passen. De toepassing van een belastingmaatregel, zoals een vennootschapsbelastingaftrek voor bepaalde coöperatieve ondernemingen, kan echter consequenties hebben die de belastingmaatregel binnen het toepassingsgebied van artikel 61, lid 1, van de EER-overeenkomst doen vallen. Volgens de vaste rechtspraak⁽²⁷⁾ maakt artikel 61, lid 1, van de EER-overeenkomst geen onderscheid naar de oorzaken of doeleinden van maatregelen van overheidswege, maar ziet het naar hun gevolgen.

2.2. AANWEZIGHEID VAN STAATSMIDDELEN

Om staatssteun in de zin van artikel 61, lid 1, van de EER-overeenkomst te vormen, moet de steunmaatregel door de staat worden toegekend of met staatsmiddelen worden bekostigd.

De Autoriteit herinnert eraan dat het begrip steun volgens de vaste rechtspraak een algemenere strekking heeft dan het begrip subsidie, omdat het niet alleen positieve prestaties omvat, zoals de subsidies zelf, maar ook overheidsmaatregelen die, in verschillende vormen, lasten verlichten die normaliter op het budget van een onderneming drukken en daardoor, zonder nog subsidies in de strikte zin van het woord te zijn, van gelijke aard zijn en tot identieke gevolgen leiden⁽²⁸⁾.

Volgens de aangemelde regeling zullen de in hoofdstuk 10-50 van de Noorse Belastingwet genoemde coöperaties recht hebben op een speciale vorm van belastingaftrek. Deze coöperaties kunnen toevoegingen aan hun eigen vermogen van hun inkomen aftrekken. De belastingaftrek impliceert dat de door de coöperaties die onder de regeling vallen te betalen belasting wordt verminderd. De maatregel brengt een verlies van belastinginkomsten voor de Noorse overheid met zich mee, die door de Noorse autoriteiten wordt geraamd op 35 tot 40 miljoen NOK (circa 4 à 5 miljoen EUR) over het fiscale jaar 2007. Volgens de vaste rechtspraak vormt een maatregel waarbij de overheid aan bepaalde ondernemingen een belastingvrijstelling

⁽²⁷⁾ Zaak E-6/98 *Noorwegen/Toezichthoudende Autoriteit van de EVA*, 1999, Verslag van het EVA-Hof, blz. 76, punt 34; gevoegde zaken E-5/04, E-6/04 en E-7/04 *Fesil en Finnfjord, PIL en anderen en Noorwegen/Toezichthoudende Autoriteit van de EVA*, 2005, Verslag van het EVA-Hof, blz. 121, punt 76; zaak 173/73 *Italië/Commissie*, Jurisprudentie 1974, blz. 709, rechtsoverweging 13; en zaak C-241/94 *Frankrijk/Commissie*, Jurispr. 1996, blz. I-4551, punt 20.

⁽²⁸⁾ Zie met name zaak C-143/99 *Adria-Wien Pipeline en Wietersdorfer & Peggauer Zementwerke*, Jurispr. 2001, blz. I-8365, punt 38; zaak C-501/00 *Spanje/Commissie*, Jurispr. 2004, blz. I-6717, punt 90; en zaak C-66/02 *Italië/Commissie*, Jurispr. 2005, blz. I-10901, punt 77.

verleent die, hoewel in dat kader geen staatsmiddelen worden overgedragen, de financiële situatie van de begunstigen verbetert ten opzichte van de andere belastingplichtigen, een steunmaatregel van de staat of steun bekostigd met staatsmiddelen⁽²⁹⁾. Dientengevolge is de Autoriteit van oordeel dat de aangemelde regeling wordt bekostigd met staatsmiddelen.

2.3. BEGUNSTIGING VAN BEPAALDE ONDERNEMINGEN OF BEPAALDE PRODUCTIES

2.3.1. *Selectiviteit*

In de eerste plaats moet de steunmaatregel selectief zijn in de zin dat de maatregel „bepaalde ondernemingen of bepaalde producties” begunstigt.

De coöperaties die in aanmerking komen voor de regeling zijn ondernemingen als bedoeld in de staatssteunregels van de EER-overeenkomst. Volgens de vaste rechtspraak omvat het begrip onderneming elke eenheid die een economische activiteit uitoefent, ongeacht haar rechtsvorm en de wijze waarop zij wordt gefinancierd⁽³⁰⁾.

Om uit te maken of de betrokken maatregel selectief is, dient te worden onderzocht of de maatregel in de context van een bepaald rechtstelsel een voordeel verschaft aan bepaalde ondernemingen ten opzichte van andere ondernemingen die zich in een feitelijk en juridisch vergelijkbare situatie bevinden⁽³¹⁾.

De Autoriteit zal deze elementen hierna onderzoeken in verband met de belastingaftrek ten gunste van bepaalde coöperatieve ondernemingen als bedoeld in hoofdstuk 10-50 van de Noorse Belastingwet.

Referentiekader

Om uit te maken of een maatregel selectief is dient de Autoriteit te beginnen met het vaststellen en onderzoeken van de gebruikelijke of „normale” werking van het van toepassing zijnde belastingstelsel, dat het relevante referentiekader vormt⁽³²⁾.

In Noorwegen zijn coöperaties onderworpen aan de algemeen van toepassing zijnde vennootschapsbelasting. Het doel van de

vennootschapsbelasting is het belasten van de winst (het netto-inkomen) van ondernemingen. Volgens het voorgestelde hoofdstuk 10-50 van de Noorse Belastingwet hebben bepaalde consumentencoöperaties, coöperaties die actief zijn in de landbouw, de bosbouw en de visserij en coöperatieve hypotheekbanken het recht op een belastingaftrek die kan oplopen tot 15 % van hun inkomsten uit het zakelijke verkeer met hun leden. De belastinggrondslag van deze ondernemingen wordt derhalve versmald, en daarmee ook de vennootschapsbelasting die ze betalen. Deze belastingregel wijkt af van de normale regels betreffende de vennootschapsbelasting die ondernemingen in Noorwegen moeten betalen.

In de kennisgeving betogen de Noorse autoriteiten dat het relevante referentiestelsel in het onderhavige geval het algemene kader voor het aantrekken van kapitaal is. De Autoriteit is een andere mening toegedaan. Aangezien de belastingvrijstelling voor bepaalde coöperatieve ondernemingen een afwijking van de algemeen van toepassing zijnde vennootschapsbelasting vormt, is de Autoriteit van mening dat het relevante referentiestelsel in het licht waarvan de aangemelde maatregel moet worden beoordeeld het vennootschapsbelastingstelsel is. De vennootschapsbelasting vormt derhalve het relevante referentiestelsel in het licht waarvan de afwijking moet worden beoordeeld.

Feitelijk en juridisch vergelijkbare situatie

Vervolgens dient de Autoriteit te beoordelen of een nationale maatregel binnen het kader van een bepaalde rechtsregeling (in dit geval de vennootschapsbelasting) bepaalde ondernemingen of bepaalde producties in de zin van artikel 61, lid 1, van de EER-overeenkomst kan begunstigen ten opzichte van andere ondernemingen die zich, gelet op de doelstelling van de betrokken maatregel, in een feitelijk en juridisch vergelijkbare situatie bevinden⁽³³⁾.

Dientengevolge dient de Autoriteit te beoordelen en te bepalen of een begunstiging door de belastingmaatregel in kwestie mogelijk selectief is door aan te tonen dat de maatregel een afwijking is van de gebruikelijke regeling voor zover de maatregel onderscheid maakt tussen marktdeelnemers die zich, gelet op de doelstelling van het belastingstelsel van de betrokken lidstaat, in een feitelijk en juridisch vergelijkbare situatie bevinden⁽³⁴⁾.

Op grond van de hierboven genoemde jurisprudentie dient de Autoriteit derhalve te beoordelen of de aftrek van 15 % van het inkomen van de coöperaties dat afkomstig is van het zakelijke verkeer met hun leden bepaalde coöperaties begunstigt in de zin van artikel 61, lid 1, van de EER-overeenkomst ten opzichte van andere ondernemingen die zich, gelet op de doelstelling van de betrokken regeling, in een feitelijk en juridisch vergelijkbare situatie bevinden.

⁽²⁹⁾ Zie hiervoor zaak C-387/92 *Banco Exterior de España*, Jurispr. 1994, blz. I-877, punt 14; en zaak C-222/04 *Cassa di Risparmio di Firenze en anderen*, Jurispr. 2006, blz. I-289, punt 132.

⁽³⁰⁾ Zaak C-222/04 *Cassa di Risparmio di Firenze en anderen*, Jurispr. 2006, blz. I-289, punt 107 en volgende, en de hier aangehaalde jurisprudentie.

⁽³¹⁾ Zaak C-487/06 P, *British Aggregates Association/Commissie*, punt 82 en volgende; zaak C-409/00 *Spanje/Commissie*, Jurispr. 2003, blz. I-1487, punt 47; gevoegde zaken C-428/06 tot en met C-434/06 *UGT-Rioja en anderen*, nog niet bekendgemaakt, punt 46.

⁽³²⁾ Zaken T-211/04 en T-215/04 *Regering van Gibraltar/Commissie*, nog niet bekendgemaakt, punt 143.

⁽³³⁾ Zaak C-75/97 *België/Commissie*, Jurispr. 1999, blz. I-3671, punten 28-31.

⁽³⁴⁾ Zaken T-211/04 en T-215/04, *Regering van Gibraltar/Commissie*, nog niet bekendgemaakt, punt 143 met verdere verwijzingen.

Zoals hierboven is opgemerkt, is het doel van de vennootschapsbelasting het belasten van de winst van ondernemingen.

In dit verband is de Autoriteit zich bewust van de specifieke aard van coöperaties. De Autoriteit merkt in het bijzonder op dat in de mededeling van de Commissie over coöperaties het volgende wordt verklaard: „Coöperaties werken in het belang van hun leden, die tegelijk hun gebruikers zijn; ze worden niet in het belang van externe investeerders beheerd. De leden krijgen winst uitgekeerd in verhouding tot hun transacties met de coöperatie. De reserves en activa zijn in gemeenschappelijke handen, niet-verdeelbaar en alleen te gebruiken in het algemeen belang van de leden. Aangezien er over het algemeen sterke en belangrijke persoonlijke banden tussen de leden zijn, worden nieuwe leden pas na goedkeuring toegelaten, waarbij het stemrecht niet noodzakelijk evenredig is met het eigendomsbelang (één stem per lid). Wanneer een lid ontslag neemt, krijgt hij zijn aandeel terugbetaald en wordt dit afgetrokken van het kapitaal⁽³⁵⁾.”.

In de eerste plaats wordt een zuivere coöperatie dus gekenmerkt door een specifieke relatie met de leden van de coöperatie, dat wil zeggen dat de leden actief betrokken zijn bij het beheer van de activiteiten van de coöperatie en dat er een hoge mate van interactie tussen de leden en de coöperatie bestaat, die verder gaat dan een zuiver commerciële relatie. In de tweede plaats zijn de activa van de coöperatie in gemeenschappelijke handen van de leden en worden de winsten uitsluitend onder de leden van de coöperatie verdeeld in verhouding tot hun transacties met de coöperatie.

Op basis van de hierboven beschreven beginselen sluit de Autoriteit niet uit dat zuiver wederkerige coöperaties en andere ondernemingen kunnen worden geacht zich niet in een feitelijk en juridisch vergelijkbare situatie te bevinden waar het de doelstelling van belasting van ondernemingswinsten betreft.

In het onderhavige geval lijkt het er echter op dat het zuiver wederkerige karakter van enkele van de coöperaties die onder de aangemelde regeling vallen twijfelachtig is. Een groot deel van de transacties van bepaalde coöperaties die onder de regeling vallen houdt geen verband met het zakelijke verkeer met de leden, maar met zakelijk verkeer met andere klanten. In dit verband wijst de Autoriteit op de beperking van hoofdstuk 10-50 van de Noorse Belastingwet, die inhoudt dat alleen consumentencoöperaties waarvan meer dan 50 % van de omzet afkomstig is van het zakelijke verkeer met de leden kunnen profiteren van de aangemelde regeling. De Autoriteit is van mening dat dergelijke overwegend wederkerige coöperaties sterk verschillen van het zuivere-coöperatiemodel dat wordt beschreven in de mededeling van de Commissie over coöperaties.

Bovendien heeft de regeling alleen betrekking op de coöperaties die in het ontwerp hoofdstuk 10-50 van de Noorse Belastingwet

worden genoemd, namelijk bepaalde consumentencoöperaties, coöperaties die actief zijn in de landbouw, de visserij en de bosbouw en coöperatieve hypotheekbanken. Alleen deze coöperaties hebben recht op een aftrek van maximaal 15 % van hun inkomen dat afkomstig is van het zakelijke verkeer met hun leden. Dientengevolge wordt het belastingvoordeel in kwestie verleend vanwege de rechtsvorm van coöperatie van de onderneming en de sectoren waarin die onderneming haar activiteiten ontplooit. Het is derhalve duidelijk dat de maatregel selectief is ten opzichte van andere, vergelijkbare marktdeelnemers.

De Autoriteit is van mening dat hoofdstuk 10-50 van de Noorse Belastingwet, door de winsten van bepaalde coöperaties die afkomstig zijn van het zakelijke verkeer met hun leden anders te belasten, afhankelijk van de sector waarin ze actief zijn, onderscheid maakt tussen marktdeelnemers die zich, gelet op de doelstelling van het vennootschapsbelastingstelsel, te weten het belasten van winsten, in een feitelijk en juridisch vergelijkbare situatie bevinden.

Rechtvaardiging door de aard en de opzet van het stelsel

Volgens de vaste rechtspraak ziet het begrip staatssteun niet op overheidsmaatregelen die tussen ondernemingen differentiëren, en derhalve a priori selectieve maatregelen zijn, wanneer deze differentiatie het gevolg is van de aard of de opzet van het lastenstelsel waarbinnen zij plaatsvinden⁽³⁶⁾. In de jurisprudentie van het EVA-Hof en de gerechtshoven van de Gemeenschap is bepaald dat een specifieke belastingmaatregel die dient om de ondernemingen van een bepaalde bedrijfstak geheel of gedeeltelijk vrij te stellen van de lasten die voortvloeien uit de normale toepassing van het algemene stelsel, kan worden gerechtvaardigd door de interne opzet van het belastingstelsel indien de maatregel hiermee in overeenstemming is⁽³⁷⁾.

De Autoriteit dient derhalve uit te maken of de differentiatie tussen bepaalde coöperaties en andere ondernemingen toch niet selectief is omdat deze differentiatie het gevolg is van de aard of de opzet van het lastenstelsel waarbinnen zij plaatsvindt. De Autoriteit dient derhalve uit te maken of de differentiatie rechtstreeks voortvloeit uit de fundamentele of leidende beginselen van dat stelsel⁽³⁸⁾.

⁽³⁶⁾ Zaak 173/73 *Italië/Commissie*, Jurisprudentie 1974, blz. 709, rechts-overweging 33; zaak C-143/99 *Adria-Wien Pipeline en Wietersdorfer & Peggauer Zementwerke*, Jurispr. 2001, blz. I-8365, punt 42.

⁽³⁷⁾ Zaak E-6/98 *Noorwegen/Toezichhoudende Autoriteit van de EVA*, hierboven genoemd, punt 38; gevoegde zaken E-5/04, E-6/04 en E-7/04 *Fesil en Finnjord, PIL en anderen en Noorwegen/Toezichhoudende Autoriteit van de EVA*, hierboven genoemd, punten 84 en 85; gevoegde zaken T-127/99, T-129/99 en T-148/99 *Territorio Histórico de Alava et al/Commissie*, Jurispr. 2002, blz. II-1275, punt 163; zaak C-143/99 *Adria-Wien Pipeline*, Jurispr. 2001, blz. I-8365, punt 42; zaak T-308/00 *Salzgitter/Commissie*, Jurispr. 2004, blz. II-1933, punt 42; zaak C-172/03 *Wolfgang Heiser*, Jurispr. 2005, blz. I-1627, punt 43.

⁽³⁸⁾ Zaken T-211/04 en T-215/04 *regering van Gibraltar/Commissie*, nog niet bekendgemaakt, punt 144 met verdere verwijzingen.

⁽³⁵⁾ Punt 1.1 van de mededeling van de Commissie over coöperaties.

Uit de jurisprudentie volgt dat het aan de EER-lidstaat die de differentiatie heeft ingevoerd is om te bewijzen dat deze is gerechtvaardigd door de aard of de opzet van het desbetreffende stelsel ⁽³⁹⁾. De Noorse autoriteiten betogen dat de belastingaftrek die van toepassing is op bepaalde coöperaties gerechtvaardigd is door de aard of de opzet van het stelsel omdat de regeling inhoudt dat het Noorse systeem voor de financiering van ondernemingskapitaal door middel van de ontvangst van niet-belastbare kapitaalbreng ook voor coöperaties toegankelijk wordt gemaakt. Met andere woorden: de regeling is gericht op het compenseren van een nadeel voor de coöperaties dat inherent is aan hun rechtsvorm.

In de opvatting van de Autoriteit kan de door de Noorse autoriteiten aangevoerde rechtvaardiging dat de vennootschapsbelastingaftrek moet worden beschouwd als compensatie voor de extra kosten die coöperaties moeten maken als gevolg van de moeilijke toegang van coöperaties tot kapitaal, in het onderhavige geval niet worden geacht binnen de opzet van het vennootschapsbelastingstelsel te passen. Vennootschapsbelasting wordt geheven over het inkomen van een onderneming dat afkomstig is uit het normale zakelijke verkeer, terwijl aandelenbreng en andere vormen van inbreng van eigen vermogen in de Noorse belastingwetgeving niet als inkomen worden aangemerkt. ⁽⁴⁰⁾ Zelfs als de door de Noorse autoriteiten nagestreefde doelstelling lovenswaardig is, lijkt deze niet rechtstreeks voort te vloeien uit de fundamentele of leidende beginselen van het stelsel waarin de maatregel wordt genomen, namelijk het belastingstelsel. De Autoriteit herinnert eraan dat het doel van overheidsmaatregelen volgens de vaste rechtspraak onvoldoende reden is om die maatregelen zonder meer uit te sluiten van kwalificering als staatssteun voor de toepassing van artikel 61, lid 1, van de EER-overeenkomst ⁽⁴¹⁾.

Bovendien merkt de Autoriteit op dat in het onderhavige geval de aangemelde regeling niet bedoeld is om te worden toegepast op alle coöperaties, die in principe dezelfde door de Noorse autoriteiten genoemde structurele nadelen zouden moeten ondervinden. Integendeel, de regeling heeft alleen betrekking op coöperaties die actief zijn in de sectoren die uitdrukkelijk in het ontwerphoofdstuk 10-50 van de Noorse Belastingwet worden genoemd. De Noorse autoriteiten hebben geen argumenten overgelegd waaruit blijkt dat de begrenzing van de regeling tot deze coöperaties in overeenstemming is met de aard en de opzet van het belastingstelsel. In de voorbereidende documenten voor hoofdstuk 10-50 van de Noorse Belastingwet wordt slechts opgemerkt dat de coöperaties die onder de regeling vallen de traditionele coöperatieve sectoren vertegenwoordigen ⁽⁴²⁾, een overweging die niet relevant is in het kader van de vennootschapsbelasting. Voorts is de begrenzing volgens de Noorse autoriteiten gebaseerd op de aanname dat de coöperaties die onder de regeling vallen meer steun nodig hebben dan coöperaties in andere sectoren. De Noorse autoriteiten hebben

geen enkele objectieve informatie die deze aanname onderbouwt, noch enige andere onderbouwde rechtvaardiging voor deze differentiatie overgelegd.

In overeenstemming met de vaste rechtspraak ⁽⁴³⁾ is de Autoriteit van mening dat de noodzaak om rekening te houden met bepaalde voorwaarden (in dit geval de specifieke kenmerken van coöperaties als organisaties), hoe legitiem deze ook mogen zijn, geen rechtvaardiging kan vormen voor het uitsluiten van selectieve maatregelen, zelfs specifieke selectieve maatregelen, van het toepassingsgebied van artikel 61, lid 1, van de EER-overeenkomst, omdat het hoe dan ook nuttig kan zijn om rekening te houden met de gegeven doelstellingen wanneer de verenigbaarheid van de staatssteunmaatregel wordt beoordeeld op grond van artikel 61, lid 3, van de EER-overeenkomst.

Als aanvullend punt verwijst de Autoriteit naar de opmerkingen van de Noorse Permanente Commissie voor coöperatieaangelegenheden en de stelling dat een belastingvrijstelling voor coöperaties kan worden gerechtvaardigd op grond van het argument van dubbele belastingheffing en dientengevolge binnen de aard en de opzet van het vennootschapsbelastingstelsel valt. Op basis van de informatie waarover zij beschikt kan de Autoriteit niet uitsluiten dat zich situaties kunnen voordoen waarin het kapitaal noch bij de coöperatie, noch bij de leden wordt belast.

Bovendien is de Autoriteit met betrekking tot het onderhavige geval, en gezien de afwezigheid van overtuigende argumenten voor het tegendeel, van mening dat de toepassing van een gunstige fiscale behandeling op alleen bepaalde coöperaties, zonder dat er een objectieve rechtvaardiging voor deze differentiatie wordt verstrekt, niet in overeenstemming met de opzet van het belastingstelsel kan worden geacht ⁽⁴⁴⁾. Zelfs als het toepassingsgebied van de belastingmaatregel wordt bepaald aan de hand van objectieve criteria, blijft het feit dat de maatregel selectief van aard is ⁽⁴⁵⁾.

Tegen deze achtergrond is de Autoriteit van oordeel dat de belastingaftrek voor bepaalde coöperaties afwijkt van het gewone vennootschapsbelastingregime en niet lijkt te worden gerechtvaardigd door de aard of de opzet van het stelsel, en derhalve als selectief moet worden beschouwd ⁽⁴⁶⁾.

⁽³⁹⁾ Zaak C-159/01 *Nederland/Commissie*, Jurispr. 2004, blz. I-4461, punten 43 tot en met 47.

⁽⁴⁰⁾ Zie paragraaf I-2.3 hierboven.

⁽⁴¹⁾ Zaak C-241/94 *Frankrijk/Commissie*, Jurispr. 1996, blz. I-4551, punt 21, en zaak C-342/96 *Spanje/Commissie*, Jurispr. 1999, blz. I-2459, punt 23.

⁽⁴²⁾ *Ot.prp. nr. 1 (2006-2007) Skatte- og avgiftsopplegget 2007 - loven-dringer*.

⁽⁴³⁾ Zaak C-487/06 P, *British Aggregates Association/Commissie*, punt 92.

⁽⁴⁴⁾ In dit verband verwijst de Autoriteit naar de beschikking van de Commissie in de zaak met betrekking tot een Deense regeling voor compensatie voor CO₂-belasting, zaak C 41/2006 (ex N 318/2004), nog niet bekendgemaakt, waarin de Commissie verklaart dat de regeling in kwestie geldt voor slechts enkele van de ondernemingen die zich in de feitelijke situatie bevinden die de regeling volgens de Deense autoriteiten zou moeten rechtzetten. De Commissie ziet dit als een afwijking van de algemene opzet die volgens de Deense autoriteiten van toepassing zou moeten zijn en concludeert dat de regeling derhalve niet in overeenstemming met deze opzet is.

⁽⁴⁵⁾ Gevoegde zaken T-92/00 en T-103/00, *Territorio Histórico de Álava - Diputación Foral de Álava en anderen/Commissie*, Jurispr. 2002, blz. II-1385, punt 58.

⁽⁴⁶⁾ Zaak C-222/04, *Cassa di Risparmio di Firenze*, Jurispr. 2006, blz. I-289, punten 134 tot en met 138; zaak C-148/04 *Unicredito Italiano*, Jurispr. 2005, blz. I-11137, punten 48 en 49.

2.3.2. Voordeel

In de tweede plaats dient de Autoriteit, om te bepalen of de coöperaties die onder de regeling vallen een voordeel ontvangen, te beoordelen of de maatregel de begunstigen verlost van lasten die normaliter op het budget van hun onderneming drukken. De Autoriteit is van mening dat de vraag of de regeling de coöperaties die onder de regeling vallen een voordeel verschaft moet worden gezien in het licht van het vennootschapsbelastingstelsel, dat zowel van toepassing is op naar winst strevende ondernemingen als op coöperaties, met inbegrip van coöperaties die niet onder de regeling vallen.

Volgens de aangemelde regeling hebben bepaalde coöperaties recht op een aftrek van maximaal 15 % van hun inkomen dat afkomstig is van het zakelijke verkeer met hun leden. De belastinggrondslag van deze ondernemingen wordt derhalve vermindert, waardoor ze ook minder vennootschapsbelasting betalen. Als gevolg hiervan verlost de maatregel deze coöperaties van lasten die normaliter op hun budget drukken. Deze belastingregel wijkt af van de normale regels betreffende de vennootschapsbelasting die ondernemingen in Noorwegen moeten betalen.

De Noorse autoriteiten en verschillende derde partijen hebben naar aanleiding van het inleidingsbesluit opmerkingen ingediend met de strekking dat de voorgestelde belastingaftrek de coöperaties geen voordeel verschaft. Ten eerste is de regeling volgens de Noorse autoriteiten in overeenstemming met het beginsel van de tegen marktvoorwaarden handelende investeerder en moet de regeling worden beschouwd als een betaling aan de coöperaties voor het in stand houden van hun rechtsvorm, die van publiek belang is. Ten tweede is de belastingaftrek een compensatie voor de extra kosten die coöperaties moeten maken als gevolg van de aan hen opgelegde restricties, in het bijzonder ten aanzien van de toegang tot aandelenkapitaal, en leidt de maatregel niet tot overcompensatie.

In de eerste plaats, met betrekking tot het beginsel van de volgens marktvoorwaarden handelende investeerder, lijkt deze argumentatie te zijn gebaseerd op de opvatting dat de in het kader van de regeling verleende steun niet hoger zal zijn dan de extra kosten die het gevolg zijn van het als coöperatie functioneren (overcompensatie) of dan het publieke nut van het beschermen van de coöperatieve vorm. De Noorse autoriteiten betogen dat het beginsel van de volgens marktvoorwaarden handelende investeerder van toepassing is wanneer de overheid immateriële voordelen in het publieke belang verwerft tegen marktprijzen, althans wanneer het immateriële voordeel voor de overheid volledig extern is aan de belangen van de betrokken onderneming⁽⁴⁷⁾.

⁽⁴⁷⁾ De Noorse autoriteiten verwijzen naar de conclusie van advocaat-generaal Fennelly in zaak 251/97 *Franse Republiek/Commissie* om hun argumentatie te rechtvaardigen. Volgens deze argumentatie, die de Franse autoriteiten in deze zaak naar voren hebben gebracht, is het in essentie mogelijk om te betogen dat wanneer de overheid in het algemene publieke belang goederen of diensten of meer immateriële voordelen verwerft tegen marktprijzen, er geen enkel steunelement is, of dat er sprake is van steun die althans potentieel verenigbaar is. Zie punt 20 van het advies. De advocaat-generaal volgde de argumentatie van de Franse autoriteiten echter niet in deze zaak.

De Autoriteit is van mening dat er verschillende redenen zijn om te concluderen dat het beginsel van de volgens marktvoorwaarden handelende investeerder in het onderhavige geval niet van toepassing is. Om te beginnen is de Autoriteit het niet eens met het standpunt van de Noorse autoriteiten dat de rechtsvorm van coöperatie geen enkel voordeel voor een onderneming met zich meebrengt. In dit verband verwijst de Autoriteit naar de mededeling van de Commissie over coöperaties, waarin de Commissie onder andere verklaart dat het coöperatieve model „de economische invloed van het midden- en kleinbedrijf (mkb) op de markt [kan] helpen opbouwen of vergroten⁽⁴⁸⁾”.

Voorts is de Autoriteit van mening dat het immateriële voordeel dat de overheid wenst te „verwerven” in het onderhavige geval bestaat uit de instandhouding van de coöperatieve sector in Noorwegen onder de huidige omstandigheden met betrekking tot de beperkingen op de toegang tot aandelenkapitaal. De Autoriteit is van mening dat het onmogelijk is om het beginsel van de volgens marktvoorwaarden handelende investeerder op dit geval toe te passen, om de eenvoudige reden dat geen enkele particuliere investeerder ooit een transactie zou kunnen verrichten die vergelijkbaar is met de transactie die de Noorse autoriteiten voorstellen. In dit geval treedt de overheid niet op als een tegen marktvoorwaarden handelende investeerder of onderneming. Integendeel, de overheid vervult zijn soevereine en administratieve functies, waarvan het opleggen van belastingen een van de belangrijkste is. Om die reden ziet de Autoriteit niet in hoe het beginsel van de volgens marktvoorwaarden handelende investeerder van toepassing kan zijn.

De Noorse autoriteiten hebben ook betoogd dat de regeling niet tot overcompensatie leidt en dat de verleende steun het publieke nut van het in stand houden van de coöperaties niet overschrijdt. De Autoriteit merkt op dat de Noorse autoriteiten in dit verband geen cijfers of andere informatie hebben overgelegd, maar slechts hebben verklaard dat zij aannemen dat dit het geval is. De Autoriteit kan dit argument daarom niet aangevoerd.

In de tweede plaats zal de Autoriteit onderzoeken of kan worden geconcludeerd dat de regeling geen voordeel verschaft aan de coöperaties die onder de regeling vallen omdat de steun wordt verleend om de coöperaties te compenseren voor structurele nadelen. In de jurisprudentie is erkend dat structurele nadelen in bepaalde specifieke situaties kunnen worden gecompenseerd door steunmaatregelen⁽⁴⁹⁾. De compensatie van een nadeel wordt in sommige situaties geacht geen voordeel te vormen, met name wanneer voormalige staatsmonopolisten bij het openstellen van de markt voor concurrentie worden geherstructureerd en omgevormd tot marktpelers. Deze precedentes hebben betrekking op een feitelijke situatie die verschilt van de situatie die in het onderhavige geval van toepassing is. Bovendien lijkt noch de jurisprudentie van de communautaire gerechtshoven, noch de praktijk van de Commissie het argument te steunen dat een maatregel als de aangemelde regeling de

⁽⁴⁸⁾ Punt 2.1.1 van de mededeling van de Commissie over coöperaties.

⁽⁴⁹⁾ Zaak T-157/01 *Danske Busvognmænd/Commissie*, Jurispr. 2004, blz. II-917.

onderneming in kwestie geen voordeel verschaft omdat de maatregel slechts een door de onderneming ondervonden „na-deel” compenseert ⁽⁵⁰⁾.

Tegen deze achtergrond concludeert de Autoriteit dat het voorgestelde belastingvoordeel de coöperatieve ondernemingen die onder de regeling vallen een voordeel verschaft.

2.4. VERVALSING VAN DE MEDEDINGING EN ONGUNSTIGE INVLOED OP HET HANDELSVERKEER TUSSEN DE OVEREENKOMSTSLUITENDE PARTIJEN

Wat betreft de criteria van artikel 61, lid 1, van de EER-overeenkomst met betrekking tot steun die de mededinging vervalst of dreigt te vervalsen voor zover deze steun het handelsverkeer tussen de overeenkomstsluitende partijen ongunstig beïnvloedt, volgt uit de jurisprudentie dat niet hoeft te worden vastgesteld of sprake is van een werkelijke beïnvloeding van de handel tussen lidstaten en een daadwerkelijke vervalsing van de mededinging, maar dat enkel dient te worden onderzocht of die steunmaatregelen dat handelsverkeer ongunstig kunnen beïnvloeden en de mededinging kunnen vervalsen ⁽⁵¹⁾.

De Noorse autoriteiten betogen dat de regeling ten doel heeft om het bestaande concurrentienadeel voor coöperaties bij de toegang tot eigen vermogen teniet te doen. Op grond hiervan stellen ze dat de regeling de mededinging niet vervalst of dreigt te vervalsen. De Autoriteit merkt op dat het gevolg van de regeling is dat de vennootschapsbelasting van de coöperaties die onder de regeling vallen wordt verminderd ten opzichte van die van andere ondernemingen. Daardoor wordt de concurrentiepositie van deze coöperaties versterkt. Het feit dat de coöperaties onderworpen zijn aan bepaalde beperkingen krachtens de Noorse wetgeving, die niet worden opgelegd aan, onder meer, vennootschappen met een beperkte aansprakelijkheid, kan in dit verband niet doorslaggevend zijn.

Wanneer overheidssteun de positie van een onderneming versterkt ten opzichte van andere ondernemingen die concurreren in het handelsverkeer binnen de EER, moet worden geconcludeerd dat het handelsverkeer door die steun ongunstig wordt beïnvloed. Omgekeerd hoeft de ontvangende onderneming zelf niet betrokken te zijn bij dit handelsverkeer ⁽⁵²⁾. De voorgestelde belastingaftrek versterkt de positie van de coöperaties ten

opzichte van hun op andere wijze georganiseerde concurrenten. De belastingaftrek is van toepassing op alle belangrijke coöperatievormen, en ten minste enkele daarvan zijn ook actief in markten binnen de EER. In dit verband merkt de Autoriteit op dat de consumentencoöperatie Coop NKL BA in de Noorse markt voor levensmiddelen een marktaandeel van 24 % heeft. Bovendien werkt Coop NKL BA op het gebied van inkoop en verwerking samen met de andere Scandinavische coöperatieve retailorganisaties.

Op grond hiervan concludeert de Autoriteit dat de aangemelde regeling de mededinging kan vervalsen en het handelsverkeer tussen de overeenkomstsluitende partijen bij de EER-overeenkomst ongunstig kan beïnvloeden.

2.5. DE MEDEDELING VAN DE COMMISSIE OVER COÖPERATIES

De Noorse autoriteiten lijken te betogen dat de aangemelde regeling geen staatssteun vormt omdat de regeling in overeenstemming is met de beginselen die zijn neergelegd in de mededeling van de Commissie over coöperaties. De Noorse autoriteiten verwijzen in het bijzonder naar punt 3.2.6 van de mededeling van de Commissie, waarin de Commissie onder meer verklaart dat een specifieke fiscale behandeling van coöperaties kan worden verwelkomd. Dit punt luidt als volgt:

„Sommige lidstaten (zoals België, Italië en Portugal) vinden dat de beperkingen die inherent zijn aan de coöperatieve bedrijfsvorm een speciale fiscale behandeling rechtvaardigen. Een coöperatie is bijvoorbeeld niet beursgenoteerd, waardoor de aandelen niet in ruime kring kunnen worden gekocht en het vrijwel onmogelijk is om een vermogenswinst te realiseren. De aandelen worden ook a pari terugbetaald (geen speculatieve waarde) en het rendement (dividend) is meestal beperkt, wat nieuwe leden kan afschrikken. Bovendien gelden voor coöperaties vaak strenge reserve-eisen. Een aangepaste fiscale behandeling kan een oplossing zijn, maar de regels voor coöperaties moeten altijd zo worden opgesteld dat de bescherming of voordelen voor een bepaald type entiteit evenredig zijn met de wettelijke beperkingen, de sociale meerwaarde of de inherente beperkingen van de bedrijfsvorm, en mogen niet tot oneerlijke concurrentie leiden. Voorts mogen eventuele andere voordelen niet leiden tot oneigenlijk gebruik van de coöperatieve bedrijfsvorm om gegronde eisen qua informatieverstrekking of bedrijfsbestuur te omzeilen. De Commissie verzoekt de lidstaten een aangepaste en evenredige fiscale behandeling voor het eigen vermogen en de reserves van coöperaties te overwegen, die echter niet tot concurrentievervalsing mag leiden [...]”.

De Autoriteit merkt echter op dat in punt 3.2.7 van de mededeling van de Commissie het volgende wordt verklaard: „Coöperaties met economische activiteiten worden beschouwd als ondernemingen in de zin van de artikelen 81, 82, 86, 87 en 88 van het EG-Verdrag. Ze vallen daardoor volledig onder de Europese regels voor mededinging en staatssteun, evenals de uitzonderingen, drempels en de-minimisregels.”.

⁽⁵⁰⁾ Zaak 30/59 *Gezamenlijke Steenkolenmijnen*, Jurispr. 1961, blz. 3, 29-30; zaak C-173/73 *Italië/Commissie*, Jurisprudentie 1974, blz. 709, rechtsoverwegingen 12 en 13; zaak C-241/94 *Frankrijk/Commissie*, Jurispr. 1996, blz. I-4551, punten 25 en 35; zaak C-251/97 *Frankrijk/Commissie*, Jurispr. 1999, blz. I-6639, punten 41, 46 en 47, en de beschikkingen van de Commissie in zaak C 2/2006 *OTE*, punt 92.

⁽⁵¹⁾ Zaak C-372/97 *Italië/Commissie*, Jurispr. 2004, blz. I-3679, punt 44; zaak C-66/02 *Italië/Commissie*, punt 111, en zaak C-148/04 *Unicredito Italiano*, Jurispr. 2005, blz. I-11137, punt 54.

⁽⁵²⁾ Zaak C-66/02 *Italië/Commissie*, hierboven genoemd, punten 115 en 117, en zaak C-148/04 *Unicredito Italiano*, hierboven genoemd, punten 56 en 58.

Op grond hiervan is de Autoriteit van mening dat hoewel de specifieke kenmerken van coöperaties in aanmerking moeten worden genomen bij het onderzoeken van dit geval, er geen beroep kan worden gedaan op de mededeling van de Commissie, gelezen als geheel, om te betogen dat de staatssteun aan coöperaties buiten het toepassingsgebied van de staatssteunregels van de EER-overeenkomst valt.

De Autoriteit oordeelt daarom dat de mededeling van de Commissie over coöperaties, gelezen als geheel, geen wijziging nodig maakt van de conclusie dat de voorgestelde belastingmaatregel de coöperaties die onder de regeling vallen een voordeel verschaft.

2.6. CONCLUSIE MET BETREKKING TOT DE AANWEZIGHEID VAN STAATSSTEUN

Op grond van de hierboven uiteengezette overwegingen is de Autoriteit tot de conclusie gekomen dat de aangemelde regeling betreffende belastingvoordelen voor bepaalde coöperatieve ondernemingen staatssteun in de zin van artikel 61, lid 1, van de EER-overeenkomst vormt.

3. PROCEDURELE EISEN

Krachtens artikel 1, lid 3, van deel I van Protocol nr. 3 „wordt de Toezichthoudende Autoriteit van elk voornemen tot invoering of wijziging van steunmaatregelen tijdig op de hoogte gebracht, om haar opmerkingen te kunnen maken [...]. De betrokken lidstaat kan de voorgenomen maatregelen niet tot uitvoering brengen voordat die procedure tot een eindbeslissing heeft geleid.”.

De Noorse autoriteiten meldden de voorgestelde regeling betreffende belastingvoordelen voor bepaalde coöperatieve ondernemingen aan bij brieven van 28 juni 2007 en 16 oktober 2007 en hebben de regeling niet ten uitvoer gelegd hangende de eindbeslissing van de Autoriteit.

De Autoriteit kan derhalve concluderen dat de Noorse autoriteiten aan hun verplichtingen krachtens artikel 1, lid 3, van deel I van Protocol nr. 3 hebben voldaan.

4. VERENIGBAARHEID VAN DE STEUN

De Autoriteit merkt op dat de Noorse autoriteiten noch in de kennisgeving van de regeling, noch in hun opmerkingen naar aanleiding van het inleidingsbesluit van de Autoriteit argumenten met betrekking tot de verenigbaarheid van de steun hebben overgelegd. De Autoriteit heeft de verenigbaarheid van de aangemelde maatregel met artikel 61 van de EER-overeenkomst evenwel toch beoordeeld op basis van de tot haar beschikking staande informatie.

De Autoriteit is van mening dat geen van de in artikel 61, lid 2, van de EER-overeenkomst genoemde afwijkingen op het voorliggende geval van toepassing is.

Wat betreft de toepassing van artikel 61, lid 3, van de EER-overeenkomst, kan niet worden geoordeeld dat het belastingvoordeel voor coöperaties binnen het toepassingsgebied van artikel 61, lid 3, onder a), valt, aangezien geen van de Noorse regio's voldoet aan de voorwaarden van deze bepaling, die een abnormaal lage levensstandaard of een ernstig gebrek aan

werkgelegenheid vereist. Ook lijkt de regeling niet de verwezenlijking van een belangrijk project van gemeenschappelijk Europees belang te bevorderen of een ernstige verstoring in de Noorse economie op te heffen, zoals vereist is om te worden aangemerkt als verenigbaar op grond van artikel 61, lid 3, onder b).

Op grond van artikel 61, lid 3, onder c), van de EER-overeenkomst kan een steunmaatregel verenigbaar met de werking van de EER-overeenkomst worden geacht wanneer deze de ontwikkeling van bepaalde vormen van economische bedrijvigheid of van bepaalde regionale economieën vergemakkelijkt, mits de voorwaarden waaronder het handelsverkeer plaatsvindt daardoor niet zodanig worden veranderd dat het gemeenschappelijk belang wordt geschaad. De Autoriteit merkt op dat de maatregel niet beperkt is tot de regio's die onderdeel zijn van de Noorse regionalesteunkaart en evenmin valt onder enige van de bestaande richtsnoeren inzake staatssteun met betrekking tot de verenigbaarheid met de EER-overeenkomst op grond van artikel 61, lid 3, onder c).

Aangezien geen enkele richtsnoer rechtstreeks op de aangemelde regeling van toepassing is, zal de Autoriteit de verenigbaarheid van de regeling rechtstreeks op grond van artikel 61, lid 3, onder c), van de EER-overeenkomst beoordelen⁽⁵³⁾. De uitzonderingen van artikel 61, lid 3, onder c), van de EER-overeenkomst moeten strikt worden uitgelegd⁽⁵⁴⁾. Het zogeheten „beginsel van de compenserende rechtvaardiging” is bekrachtigd door het Europees Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen in de zaak-*Philip Morris*⁽⁵⁵⁾.

Bij het toetsen van de verenigbaarheid van staatssteun komt het in wezen aan op het afwegen van de negatieve effecten van de steun op de mededinging tegen de positieve effecten voor het gemeenschappelijk belang⁽⁵⁶⁾. Om als verenigbaar met artikel 61, lid 3, onder c), van de EER-overeenkomst te kunnen worden verklaard, moet een staatssteunregeling:

- gericht zijn op een duidelijk omschreven doelstelling van gemeenschappelijk belang,
- goed genoeg zijn ontworpen om de doelstelling van gemeenschappelijk belang te kunnen verwezenlijken, en in dat opzicht een geschikt instrument zijn, dat een stimulerend effect heeft en evenredig is,
- de mededinging en het handelsverkeer in de EER niet zodanig vervalsen dat het gemeenschappelijk belang wordt geschaad⁽⁵⁷⁾.

⁽⁵³⁾ Zaak T-288/97, *Regione Autonoma Friuli Venezia Giulia/Commissie*, Jurispr. 2001, blz. II-1169, punt 72.

⁽⁵⁴⁾ Zaak C-301/96 *Duitsland/Commissie*, Jurispr. 2003, blz. I-9919, punten 66 en 105.

⁽⁵⁵⁾ Zaak 730/79 *Philip Morris/Commissie*, Jurispr. 1980, blz. I-2671.

⁽⁵⁶⁾ Zie het Actieplan Staatssteun van de Commissie, van 7 juni 2005, COM(2005) 107, punt 11.

⁽⁵⁷⁾ Zie de beschikking van de Commissie van 24 januari 2007, C(2006) 6630, in zaak N 270/06, punt 67.

De Autoriteit dient te beoordelen of de doelstelling die met de maatregel wordt nagestreefd noodzakelijk is, in overeenstemming is met het gemeenschappelijk belang, en indien dit het geval is, de minst vervalsende methode is om die doelstelling te verwezenlijken.

Duidelijk omschreven doelstelling van gemeenschappelijk belang

De Noorse autoriteiten hebben betoogd dat het uiteindelijke doel van de aangemelde regeling het in stand houden van de coöperatieve vorm is. De Noorse autoriteiten stellen dat het vergemakkelijken van de toegang tot eigen vermogen voor de coöperaties van essentieel belang is om deze doelstelling te verwezenlijken.

De Autoriteit erkent dat coöperaties bepaalde specifieke kenmerken hebben, zoals uiteengezet in de mededeling van de Commissie over coöperaties. De Commissie verklaart in de mededeling dat het bevorderen van het coöperatieve model in beginsel kan leiden tot een efficiëntere werking van de economie en positieve sociale effecten kan hebben. De Commissie lijkt in de mededeling aan te geven dat, gezien deze positieve sociale effecten en de positieve effecten op het gebied van de brede rechtvaardigheid en coördinatie die het coöperatieve model geacht wordt teweeg te brengen, en die anders niet beschikbaar zouden zijn in de markt, de instandhouding van het coöperatieve model kan worden gezien als een doelstelling van algemeen belang. Bovendien wordt nadrukkelijk gewezen op de potentiële rol van het coöperatieve model als middel om de economische invloed van het midden- en kleinbedrijf (mkb) op de markt te helpen opbouwen of vergroten, diensten te leveren die naar winst strevende ondernemingen niet zouden aanbieden en bij te dragen aan de ontwikkeling van een kennismaatschappij⁽⁵⁸⁾. Daarbij dient echter te worden bedacht dat de definitie van een coöperatie in de mededeling van de Commissie relatief strikt is, aangezien de mededeling voornamelijk betrekking lijkt te hebben op zuiver wederkerige coöperaties⁽⁵⁹⁾.

Op grond hiervan is de Autoriteit van oordeel dat de regeling is gericht op een duidelijk omschreven doelstelling van gemeenschappelijk belang voor zover de regeling is gericht op zuiver wederkerige coöperaties.

Goed ontworpen regeling

De tweede stap is dat de Autoriteit dient te beoordelen of de steunmaatregel goed genoeg is ontworpen om de doelstelling van gemeenschappelijk belang te kunnen verwezenlijken, in dit geval het in stand houden van de coöperatieve vorm door de toegang tot eigen vermogen van de coöperaties te vergemakkelijken.

Er kan onderscheid worden gemaakt tussen zuiver wederkerige en niet-zuiver wederkerige coöperaties, waarbij moet worden opgemerkt dat wederkerigheid het belangrijkste kenmerk van coöperaties is. Hoe meer een coöperatie wordt gekenmerkt door wederkerigheid, hoe meer die coöperatie kan worden beschouwd als verschillend van naar winst strevende ondernemingen. De doelstelling van gemeenschappelijk belang van het in

stand houden van coöperaties als omschreven in de mededeling van de Commissie over coöperaties kan derhalve het best worden verwezenlijkt door steun te verlenen aan coöperaties die werkelijk wederkerig zijn.

Wat betreft het begrip wederkerigheid betwijfelt de Autoriteit of het voor een coöperatie, om als wederkerig in de zin van de mededeling van de Commissie over coöperaties te worden beschouwd, voldoende is dat de coöperatie hoofdzakelijk zakelijk verkeer met haar leden heeft. De Autoriteit is van mening dat de kwalificatie van een coöperatie als werkelijk wederkerig mede afhankelijk is van een aantal factoren, zoals de frequentie van de contacten tussen de coöperatie en haar leden, de actieve betrokkenheid van de leden bij het beheer van de coöperatie, de actieve betrokkenheid van de leden bij het bestuur en de besluitvorming van de coöperatie, de omstandigheid dat het lidmaatschap van de coöperatie niet-automatisch is, maar dient te worden aangevraagd en door de bestaande leden moet worden goedgekeurd, de omstandigheid dat een groot deel van de bussen die aan de leden worden uitgekeerd in verhouding staat tot de winst, de omstandigheid dat een groot deel van de voordelen voor de leden wordt gereserveerd in vergelijking met de voordelen voor klanten die geen leden zijn enz. In de opvatting van de Autoriteit moeten deze en vergelijkbare criteria in aanmerking worden genomen bij het beantwoorden van de vraag of een coöperatie werkelijk wederkerig is.

De Autoriteit merkt op dat enkele coöperaties die onder de onderhavige regeling komen te vallen zuiver wederkerige coöperaties zijn, terwijl andere grotendeels wederkerige coöperaties zijn. Wat betreft de consumentencoöperaties wordt in het ontwerphoofdstuk 10-50 van de Noorse Belastingwet verklaard dat alleen zuiver wederkerige coöperaties onder de regeling vallen⁽⁶⁰⁾. In het onderhavige geval lijkt het er derhalve op dat het zuiver wederkerige karakter van enkele van de coöperaties die onder de aangemelde regeling vallen twijfelachtig is. Zo houdt een groot deel van de transacties van bepaalde coöperaties die onder de regeling vallen geen verband met het zakelijke verkeer met de leden, maar met zakelijk verkeer met andere klanten. Voorts zal de actieve betrokkenheid van de leden bij het beheer van de activiteiten en het bestuur van de coöperatie door de omvang van enkele coöperaties die onder de regeling vallen beperkt zijn. Bovendien lijkt het lidmaatschap in hoge mate automatisch te zijn, althans waar het consumenten- en woningbouwcoöperaties betreft. Vandaar dat de regeling naar het oordeel van de Autoriteit niet alleen is ontworpen voor coöperaties met een sterk wederkerig karakter.

Bovendien moet in het kader van de beoordeling of de regeling goed genoeg is ontworpen om de doelstelling van algemeen belang te verwezenlijken worden vastgesteld of de op de verwezenlijking van deze doelstelling gerichte activiteit extra kosten met zich meebrengt die door de steun worden gecompenseerd. De Autoriteit merkt op dat de Noorse autoriteiten geen gegevens hebben overgelegd die de Autoriteit in staat stellen om de kosten die een onderneming moet maken om de coöperatieve vorm aan te nemen direct of indirect te kwantificeren. De Autoriteit kan daarom ook onmogelijk beoordelen of de steun noodzakelijk en evenredig aan de nagestreefde doelstelling is.

⁽⁵⁸⁾ Punt 2.1.1 van de mededeling van de Commissie over coöperaties.
⁽⁵⁹⁾ Paragraaf II-2.3.1 hierboven.

⁽⁶⁰⁾ Deze voorwaarde is niet van toepassing op andere coöperaties, en de Autoriteit beschikt niet over informatie over de vraag of niet-grotendeels wederkerige coöperaties in andere sectoren onder de regeling komen te vallen.

Anderzijds merkt de Autoriteit in positieve zin op dat de voorgestelde belastingaftrek volgens de kennisgeving slechts zal worden verleend met betrekking tot inkomen dat afkomstig is van het zakelijke verkeer met leden en gelijkwaardig zakelijk verkeer. Bovendien wordt in de aangemelde regeling als voorwaarde voor het ontvangen van steun in het kader van de regeling gesteld dat er aparte boekhoudingen worden gevoerd van het zakelijke verkeer met de leden en het zakelijke verkeer met anderen.

Desalniettemin betwijfelt de Autoriteit, om de hierboven genoemde redenen, of de aangemelde regeling goed genoeg is ontworpen om de doelstelling van gemeenschappelijk belang te kunnen verwezenlijken, te weten het in stand houden van de coöperatieve vorm, en met name van zuiver wederkerige coöperaties, door de toegang tot eigen vermogen voor deze coöperaties te vergemakkelijken.

Geen zodanige vervalsing van de mededinging en negatieve beïnvloeding van het handelsverkeer in de EER dat het gemeenschappelijk belang wordt geschaad

Tot slot moet worden beoordeeld of het potentieel om de mededinging te vervalsen en het handelsverkeer in de Europese Economische Ruimte negatief te beïnvloeden van een zodanige aard is dat het gemeenschappelijk belang wordt geschaad.

Met betrekking tot de mogelijke vervalsing van de mededinging en de mogelijke negatieve beïnvloeding van het handelsverkeer merkt de Autoriteit op dat de regeling moet worden aangemerkt als steun voor de bedrijfsvoering, aangezien de regeling de begunstigden verlost van lasten die door ondernemingen normaliter worden gedragen bij de gewone uitvoering van hun commerciële activiteiten, in dit geval lasten in verband met de vennootschapsbelasting.

Steun voor de bedrijfsvoering kan slechts bij uitzondering worden beschouwd als verenigbaar met de EER-overeenkomst, namelijk indien deze steun de verwezenlijking van een doelstelling van gemeenschappelijk belang dichterbij brengt die anders niet zou kunnen worden verwezenlijkt. De Autoriteit betwijfelt of de door de Noorse autoriteiten nagestreefde doelstelling van het in stand houden van het coöperatieve ondernemingsmodel door de toegang van coöperaties tot eigen vermogen te vergemakkelijken niet kan worden verwezenlijkt door middel van andere, meer evenredige maatregelen. De Autoriteit benadrukt het feit dat enkele van de coöperaties die onder de regeling vallen grote ondernemingen zijn die in sterk concurrerende markten binnen de EER actief zijn.

Conclusie

Zoals hierboven is opgemerkt, is de Autoriteit van oordeel dat de regeling is gericht op een duidelijk omschreven doelstelling van gemeenschappelijk belang, althans voor zover de regeling is gericht op zuiver wederkerige coöperaties. Het lijkt er echter op dat het zuiver wederkerige karakter van enkele van de coöperaties die onder de regeling vallen geen gegeven is. Om die reden is de Autoriteit van oordeel dat de steun niet kan worden

beschouwd als goed gericht. Voorts bevindt de Autoriteit zich niet in een positie om te beoordelen of de steun noodzakelijk en evenredig aan de nagestreefde doelstelling is.

Op grond van het bovenstaande oordeelt de Autoriteit dat, ook al kan de doelstelling van de regeling worden beschouwd als een duidelijk omschreven doelstelling van gemeenschappelijk belang, de Noorse autoriteiten niet hebben aangetoond dat de positieve effecten van de steun zullen opwegen tegen de negatieve effecten ervan. De regeling kan derhalve niet worden beschouwd als verenigbaar met artikel 61, lid 3, onder c), van de EER-overeenkomst.

5. CONCLUSIE

Op grond van de voorgaande beoordeling oordeelt de Autoriteit dat de aangemelde belastingvrijstelling voor bepaalde coöperatieve ondernemingen staatssteun vormt die onverenigbaar is met de staatssteunregels van de EER-overeenkomst.

De Autoriteit wenst te benadrukken dat het voorliggende besluit, als uiteengezet in paragraaf II-1 hierboven, niet van toepassing is op coöperaties die actief zijn in de landbouw en de visserij voor zover de activiteiten van deze coöperaties buiten het toepassingsgebied van de staatssteunregels van de EER-overeenkomst vallen,

BESLUIT:

Artikel 1

De geplande regeling betreffende belastingvrijstellingen voor bepaalde coöperatieve ondernemingen vormt staatssteun die onverenigbaar is met de werking van de EER-overeenkomst in de zin van artikel 61 van de EER-overeenkomst.

Artikel 2

De aangemelde regeling mag niet ten uitvoer worden gelegd.

Artikel 3

Dit besluit is gericht tot het Koninkrijk Noorwegen.

Artikel 4

Slechts de tekst in de Engelse taal is authentiek.

Gedaan te Brussel, 23 juli 2009.

Voor de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA

Per SANDERUD
Voorzitter

Kristján A. STEFÁNSSON
Lid van het College